

SANTIAGO APOSTOLUAREN GOTZAIN-ELEIZA SANTUA BILBAO'n

BILBAO

Santiago-Bidearen babespean jaio zan Bilbao, zubi baten alde bietan eta torre batek zainduta, bide-larien gaiso-etxe bat eta Santiago zaindari dauan eleiza bat.

Zubia (geroago artu eban San Anton'go zubia ize-na) izan zan itxas-ertzeko bidelariak Gaztela'ko bideetara emoten eben lenengo oinkadea. Eta zubia zaintzeko egoan torrea geroago San Anton'go eleiza biurtu zan.

Zubiaren ondoan, ibaiaren ezker-aldean, erremen-tari-talde txiki baten lekua egoan eta kai txiki bat meatzak ontziratzeko. Urrintxuago Billirita, Ermu-datza ta olargan meaztegiak eta artadi eder bat bur-din-olai ikatza emoteko.

Ibaiaren eskuma-aldean arrantzaleen erria, ibairantza izan ezik beste danean, arresi batek ingu-ratuta.

1300n. urtean idatzi zan uria sortzeko agiria: Bil-bao'n, Begoña-aldean, sortzen dot Bilbao'ko kaia deritxoen uri barria".

Gizaldi beratan, gora ta gora joian Santiago'ren eleizea, gotiku-tankerako etxe eder-ederra.

Iru gizaldi geroago, 1643n. urteko abenduaren 19'an, Santiago Bilbao'ren zaindari lez artu eben.

Urte ori baiño askoz lenago itxas-Zaleen anaidia (kofradia), gero Itxastarren Konsul-Etxea izango zana, Santiago'ren babespean egoan eta eundak dira izen ori eroan daben Bilbao'ko itxas-ontziak.

SANTIAGO'REN ELEIZEA

Santiago'ren parroki-eleizea 1950n. urtean biurtu zan Gotzain-Eleiza eta 1300n. urteko foruan aitatuta dago.

1379n. urtean eleizea "zabaltzeko" lanak asko aurreratuta egozan. 1404n. urtan asi ziran korua egi-teko lanak. Etxe osoaren tankerak XIV gizaldiko egite-asmoa gogoratzen dau eta XV gizaldiaren lenengo erdian egin zan oiñarriko eraikuntza ez da aiztu.

Greziatarren kurutzea itxura lez artuta, iru egon-leku ezbardin dauzala egiña da. Albo bietakoak luza-tu egiten dira eta altare-buruaren atzean "girola" osotzen dabe.

Gogoangarriak dira leio ederrak, altara-buruko arkuak eta kurutze-ingurua dan triforio edo arkutegi irukoitza.

Eleizearen azpian "rencas de fuesas" edo illobi-illarak dagoz. guztiz, 204 dira. 1379n. urtean zenba-tu ziran lenengoz.

Beaugrant'eko Guiot'ek asi ebazan 1535n. urtean altara-buru nagusi arrigarria egiteko lanak eta XVIII gizaldian jatsi egin bear izan zan. Altara-buru orre-tan izan ziran irudi asko Zar-gaien Erakustetxean edo Arkeoloji-Museoan dagoz.

IBILTEGIA (KLAUSTROA)

XVI gizaldiaren asieran lenago iparraldean egoan illerri zarraren gaiñean egiña da.

Gotiku "flamigero" edo su-bizikoaren tankerakoa da eta lau alde ondo arautuak daukaz, alde bakoitzak amabost metro luze eta lau zabal ditu eta gaiñean kurutze itxura arrunta.

AINGERU-ATEA

Korreio-kalera jotzen dauan ate eder-ederra da (len kale au santiago-kalea zan) eta izen bi ditu: Ibiltarien Atea eta Aingeru-Atea (San Migel'en irudia dauka-lako). XVI gizaldiaren asierakoa da.

ATE NAGUSIA (Antxiñako atea)

Gaur aterpearen barruan dago. XIV gizaldikoa da. Auxa da ate-ederrik zarrena eta baliotsuena Gotzain-Eleiza onetan. Turuta-itxurakoa da eta dauan lenen-go arku-bira irudiz apainduta dauka. Irudi orreik igarleenak izan daitezke. Beste arku-bira biak atera

begira idegita dagoz arku txiki erpindunak daukeze-la.

Erpin-erpiñean Uriaren ikurdia (eskudoa) dago (arri margotuz egiña) eta Kontzejuaren babesa iragarri nai dau. 1572n. urrean egiña da Lenagoko ikurdia (eskudoa) Arkeoloji-Museoan, Zar-gaiien Erakustetxean, dago.

ELEIZPEA

Egoaldeko illerriaren gainean egin zan, XVI gizaldian, eleizpe eder au trapezio-itxurakoa eta Tsokani-Tankerako age sendoak eusten dautsoela, arkuak punto-erdikoak edo luzatuak dira, goia kurutze-itxurakoa.

TORREA TA ATE-EDER NAGUSIA (gaurkoa)

XIX gizaldiaren azkenean Atxukarro'tar Seberin'ek egiña da.

BASILIKA-IBILTEGI-SAKRISTI-KAPILLEN EGITASMOA

1.- Sarrera nagusia, plazatxutik. XIX gizaldiaren azkenekoa da.

2.- Sakristia: Latin-giroko Eleizearen lau Irakasleen irudiak, Guiot de Beaugrant'ek egiñak: Gregorio Aundia Deunarena, Anbrosio Deunarena, Agustín Deunarena eta Jeronimo Deunarena.

3.- Ibiltegi (Klaustro)'ra sarrera, XVI gizaldiaren asierakoa.

4.- Pilar'eko Ama'ren kapillea.

Mirarietako Amaren irudia.

XVIII gizaldian burdiñezko age batera lotuta geratu zan eta belauniko dagoan Santiago ibiltariaren irudia gainerratu jakon.

Altara-buruaren oiñean dagoan burdiñezko kutxan Fruktuoso Deunaren, Bonifazio Deunaren eta beste martiri batzuren gorpuzkin gogoangarriak dagoz.

5.- Andra Maria'ren Biotzaren kapillea.

Arizmendi'tar Franzisko'k egindako zurezko irudi ederra da (XVIII gizaldikoa) eta gaur daukan ize-na daukalako biotza ipiñi jakon. Altara-burua XVIII gizaldikoa, Andra Maria'ren bizitzako irudiak daukaz olean aterata.

6.- San Anton'en kapillea.

Beaugrant'ena dala diñoen eta España-Flamenko'tarra dan zurean eskuz egindako irudia Gotikutankerako illobia, errezel antzera arkuak dauzala, eta etxunda dagozen irudi bi. Idazkia 1504n. urtekoea da eta illobia Arbieto'ko Juan Fernandez eta onen emaztea zan Bitoria'ko Maria Santxez'ena dala diño.

7.- Begoña'ko Ama'ren kapillea.

Len Magdalena'ren kapillea zan.

Altara-burua Salomon-tankerakoa da (1700?). Gainean Magdalena'ren irudia.

Altara-buruaren erdian 1730'ean Begoña'ko Ama'ren eunezko irudia egoan lekuan (au eleizearen barruan dago) orain Begoña'ko Andra Maria'ren irudia dago, 1956n. urtean J. Luis Teresa irudigilleak egiña.

Gotiku-tankerako illobia, arkuzko errelez egiña, etxunda dagozan irudi bi dauzala. Oneik Arana'ko Marin Santxez eta Basurto'ko Mari onen emaztearenak dira (1538-1539).

8.- Luzia Deunaren kapillea.

Altara burua XVII gizaldikoa da eta ol margotu bi daukaz: Jose Deuna Umeagaz, Juan Bateatzaille deuna.

Andra Martiri Deunaren Irudia, XVI gizaldikoa ta manierismo tankerakoa.

Au Jusue sendiarena izan zan.

Gotiku-tankerako illobia. Gorpu-lekua dauka eta gainera agertzen dan irudia gudariz jantzitako gazte batena da.

Au, gitxi gorabera, 1500n. urtekoea da.

9.- Alkala'ko Diego Deunaren kapillea.

Fuika sendiarena zan.

Salornon-tankerako altara-buruan zaindariaren irudi margoz betea. Eta gainean Teresa Deunaren irudia. Dana XVIII gizaldikoa.

10.- Jesus'en Biotzaren kapillea.

Len Txomin Deunarena zan. Zumeltzu sendiarena izana.

Oraintsukoak diran Jesus'en Biotzaren eta Lourdes'ko Ama'ren irudiak.

11.- Ama Errukitsuaren kapillea.

Udal-Batzarena da. Gotiku-barriaren tankerako altara-burua eta bertan zaindaria, irudi eskuz egiña eta XVII gizaldiaren erdi-ingurukoa Irudi au Bizkai'ko dan Aboitiz'tar Antonio irudigilleak 1642n. urtean egiña da.

Lenago, Santo Kristo'ren kapillea esaten jakon eta Ugarte'ko Hurtun jaunarena zan.

12.- Sokorru'ko Ama'ren kapillea.

Altara-burua, XVIII gizaldiaren aiserakoa. Sokorru'ko Ama'ren irudia. Oneri geroago Errosario'ko Amarena esaten jako.

Goiko aldean Guzman'eko Txomin Deunaren eun margotua. Illobia arkudun errezalagaz eta bertan 1736'an kapilla au egitea ordaindu eben Gortazar eta Arandia sendien izkillu-ikurdiak.

13.- Erremedio'ko Ama'ren edo Nonato Erramun Deunaren Kapillea.

Gorputzkin-kutxa dan altaraburua, Badajoz'ko Kanonikuen buru izan zan O11oki'tar Martin'ek emona. Albo bietan eta erdian gorpuzkin asko daukaz.

XVII gizaldikoa dan Andra Maria'ren zurezko irudi margoduna. Antza daukanez Alloitz'tar Antonio'k egiña. Erroma'ko Populo'n dagoanaren antze-
ra egiña da.

Gaiñean Nonato Erramun Santuaren irudia.

Pankrazio Deunaren, Ursula Deunaren, Agate Deunaren, Blas Deunaren, Luzia ta Kosme Deunen eta Erroke Deunaren gorpuzkiñak, Kurutze Santuaren zatia eta Lapur onaren kurutzearena.

14.- Marina Deunaren kapillea edo Illerrira atea.

Gaur eleizpera sartzeko bidea da. Illobi utsa. Jabe izan ziran Lezea'ko Biktoriatarren izkilluak daukaz. 1400n. urtekoa. Gotiku-Flamenku-tankerakoa dan brontzezko "lauda", Arkeoloji-Museo edo Zargaien Erakustetxean zaintzen dabe.

15.- Karmen'go Ama'ren kapillea.

Altara-burua Gotiku-Barri tankerakoa da eta margodun zurezko irudia dauka. Lenago Jazokunde'ko Ama'ren izenagaz zan ezaguna.

Gotiku-tankerako illobi utsa, Andra Maria'ren zurezko irudia buru dala. Itxasgizon ospetsuak izan ziran Bertendona'tarren sendi ospetsuarena izan zan.

16.- "Ecce Homo"ren kapillea edo "Buru-Irudia"ren kapillea.

Zaindariaren irudia, zurezkoa ta margoduna, España-Flamenku Tankerakoa.

Erri-giroan dagoan gotiku-antzeko kurutzeratua.

Gotiku-tankerako illobia, estalki dan arku erpinduna.

17.- Jose Deunaren kapillea.

Altara-burua Maria'ren Biotzaren Kapillan dagoanaren antzekoa. Kanpoko eleizpean dagoan ate gotiku ederra illuntzen dau.

Jose Deunaren zurezko irudi margotsua, 1899n. urtean egiña Basterra'ren eta Larrea'tar Bixente'ren lan ederra da.

18.- Serafin Deunaren kapillea.

Dehesa'ko Francisko Deunaren zurezko irudi margotuu ederra, 1687n. urtekoa. Altara-burua Klasiku-Barri girokoa.

Kapilla au Santiago'ren Zalduna izan zan Ogaz'tar Joakin'ena izan zan.

19.- Bateo-Kapillea.

Bateo-ontzia 1746,koa ta arrigorrizkoa da.

Kristo'ren betea agertzen dauan igeltzozko irudi-taldea.

20.- Maitasundun Kristo'ren Kapillea.

Kurutzeko Kristo'ren irudi eskuz-egin eder-ederra. Manierismo-aldikoa da eta XVI gizaldian egin eban Beaugrant'eko Guiot'ek.

21.- Aurreko aldean orma-barrenean diran illobiak.

+ Fuika'ko Diego Perez'ena. Bilbao Urian Korredore iraunkorra izan zan. Irudidun arria.

Beaugrant'ko Guiot'en Irudi-olatik ekarria da. 1540n. urtean.

+ JHS M.ª Martin Gartzia del Barko'rena. Manierismu-giroko arrilandua dauka, jainkozko onoiemen irudiakaz. 1546n. urtekoa.

+ Ugarte'ko Hurtun'ena. Au Santiago'ren Ordenako Zalduna, Errege-kontzeillukoa ta abar izan zan. 1634n. urtean il zan. Etxeko izkilluak.

+ JHS M.ª Martin Gartzia de O11oki'rena. "Ugar-te" irudidun arri landua Beaugrant'eko Guiot'en Irudi-olatik ekarria. 1543n. urtean.

+ Beste illobiratu batzuk: 1379n. urtean Santiago'n illobia euken Arbolantxa, Zurbaran Legizamon eta abar sendiak.

25.- Gurrupide'tar Paulo eta Añoberos'tar Antonio, Bilbao'ko Gotzaiñak izan ziranen illobiak.

26.- Santiago'ren irudia, zurezkoa ta margotsua. Perez Komendador'ek egin eban 1956n. urtean.

OLAZAR'tar Martin'ek
euskeratua

